

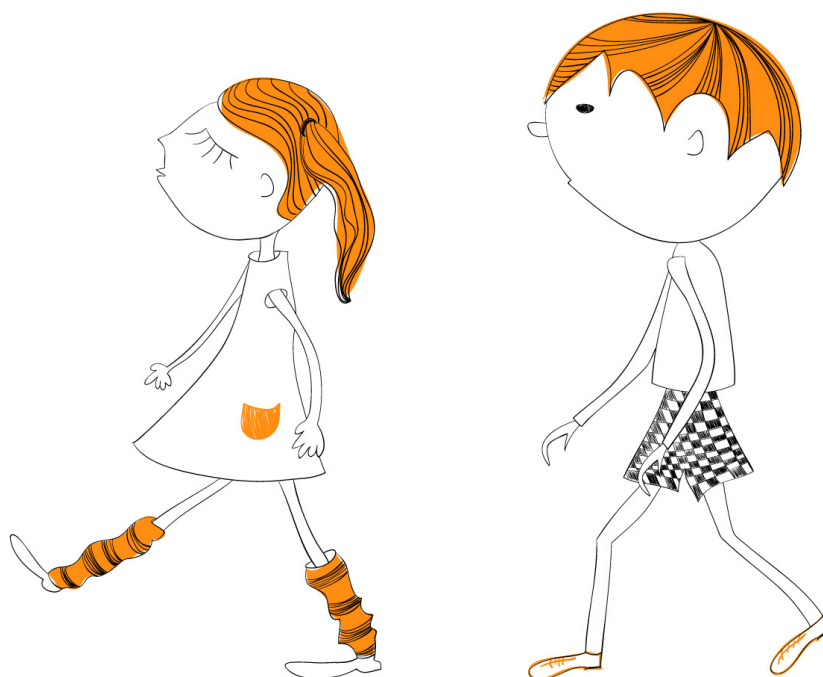
Rapport fra studien Lenvikungdom 2013-2015

2013

Regionalt kunnskapssenter for barn og unge, Nord (RKBU Nord)

Ann-Merete Bremnes, Frode Adolfsen & Monica Martinussen

Illustrasjon: Colourbox

Regionalt kunnskapssenter for barn og unge, Nord (RKBU Nord)
RKBU Nord rapport nr 3 2013

Tittel

Lenvikungdom 2013-2015 (Helse, oppvekst, trivsel)

Prosjektleder

Monica Martinussen

Forfatter(e)

Ann-Merete Bremnes, Frode Adolfsen & Monica
Martinussen

Oppdragsgiver

Lenvik kommune

Elektronisk arkivkode**ISBN**

978-82-93031-29-1

Antall sider

17

Dato

29/11-2013

Sammendrag

Lenvikungdom 2013-2015 er en spørreskjemaundersøkelse som ble gjennomført våren 2013 ved alle ungdomsskolene i Lenvik kommune. Elever fra 8., 9. og 10. klassetrinn ($N = 158$) og deres foresatte ($N = 120$) deltok i undersøkelsen. Undersøkelsen er tenkt gjennomført to ganger til i 2014 og 2015.

Formålet med denne undersøkelsen var å finne ut mer om ungdommenes fysiske og psykiske helse, rusmiddelbruk, skolesituasjon og hvordan disse forholdene eventuelt endrer seg over tre år. I denne rapporten har vi valgt ut noen områder og presenterer resultater knyttet til opplevelsen av skolehverdagen, fritid, helse og hvordan foreldrene opplever ungdommen.

Innhold

Forord.....	4
Hva er Lenvikungdom 2013-2015?	5
Metode (Hvordan ble undersøkelsen gjennomført?).....	5
Utvalg	5
Spørreskjema og prosedyre	6
Resultater	7
Familiebakgrunn.....	7
Fritid og venner	8
Skolesituasjon og trivsel.....	9
Fysisk og psykisk helse	10
Resultater fra foreldrene	13
Oppsummering og diskusjon.....	14
Fritid og venner	14
Trivsel og mobbing.....	15
Fysisk og psykisk helse	15
Metodiske begrensninger	16
Referanser:	17

Forord

Denne rapporten bygger på data fra Lenvikungdom 2013-2015 (Helse, oppvekst, trivsel) som er en spørreundersøkelse som ble gjennomført i Lenvik kommune våren 2013 blant ungdomsskoleelever og deres foresatte.

Vi vil rette en stor takk til ungdomsskoleelevene ved de åtte skolene i Lenvik kommune og deres foresatte. En hjertelig takk til alle som tok seg tid til å besvare vårt elektroniske spørreskjema.

Undersøkelsen ville ikke vært mulig å gjennomføre uten den positive holdningen til ledelsen ved de åtte skolene, og lærerens vilje til å legge til rette for at elevene i en travel skolehverdag skulle kunne delta.

En stor takk til Oppvekstetaten i Lenvik kommune og kommunalsjef som initierte dette samarbeidet hvor hensikten er å få økt kunnskap om ungdommers helse og livssituasjon for å kunne planlegge forebyggende tiltak i Lenvik kommune.

Hva er Lenvikungdom 2013-2015?

Lenvikungdom 2013-2015 er en nettbasert spørreundersøkelse til alle elever i ungdomsskolen og deres foresatte. Målet er at undersøkelsen skal gjentas hvert år i en treårig periode for å kunne studere endring over tid. Denne rapporten er basert på svarene fra den første undersøkelsen som ble gjennomført vinteren 2013 på ungdomsskolene i Lenvik kommune.

Oppvekstetaten i Lenvik kommune tok initiativ til samarbeidet med RKBU-nord, Universitetet i Tromsø om denne undersøkelsen hvor hensikten var å få økt kunnskap om ungdommers helse og livssituasjon i Lenvik. Resultatene vil bli brukt av kommunen i det videre forebyggende helsearbeidet blant ungdommer.

I denne rapporten vil vi presentere noen hovedresultater fra Lenvikungdom basert på data fra den første innsamlingen. Formålet er å beskrive følgende temaer.

- Opplevelsen av fritid og venner
- Skolesituasjonen, trivsel og mobbing
- Fysisk og psykisk helse
- Alkoholbruk, normer og rusmidler
- Foreldrenes meninger om og forhold til ungdommen

Metode (Hvordan ble undersøkelsen gjennomført?)

Utvalg

I Lenvik var det våren 2013 til sammen 507 elever på ungdomsskoletrinnet fordelt på 8 skoler. Det var stor variasjon i antall elever på de ulike skolene, fra 10-221 elever. På fire av skolene var det < 30 elever, i to av skolene ca. 40 elever, mens det var to store skoler med 140-221 elever.

Av 202 elever (40 % av det totale utvalget) som hadde levert samtykke til å delta i undersøkelsen var det 158 som besvarte undersøkelsen (78 % av de som samtykket). Av disse var 35 % elever fra 8. klasse, 34 % fra 9. klasse og 31 % fra 10. klasse. Totalt deltok 72 jenter (46 %) og 86 gutter (54 %). Det var stor variasjon i hvor mange som deltok i undersøkelsen på de ulike skolene. På de små skolene deltok to tredjedeler eller flere av elevene, mot bare en tredjedel på de største skolene.

Av 507 registrerte elever i Lenvik var det 120 foreldre/foresatte som hadde besvart spørreskjemaet. Noen foreldre hadde barn i samme og/eller andre årstrinn på skolene og besvarte bare ett skjema. Det var i hovedsak mødre (80 %) som svarte på spørreskjemaet

Spørreskjema og prosedyre

Lenvikungdom er et samarbeid mellom på Universitetet i Tromsø, Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU-Nord), oppvekstetaten og skoleledelsen i Lenvik kommune. Ledelsen ved skolene/lærene informerte elevene og delte ut skriftlig informasjonsmateriell. Informasjonsheftet inneholdt en kort beskrivelse av bakgrunnen til studien og om hvordan denne ville bli utført. Det ble informert om at deltakelsen i studien var frivillig, og at deltakerne kunne trekke seg om de ønsket. Informasjonsheftet inneholdt et samtykkeskjema til foreldre/foresatte og elev som ble returnert signert til RKBU-Nord. Det ble også informert om undersøkelsen i lokale media i Lenvik kommune.

Gjennomføringen av første del av Lenvikungdom 2013-2015 foregikk i perioden januar til mai 2013. De som hadde samtykket i å delta fikk tildelt en individuell kode og link til et elektronisk spørreskjema (Quest- back) av lærer. Elevene besvarte spørreskjemaet i skoletiden. Foresatte fikk tilsendt samme kode som sitt barn og link til spørreskjemaet til sine e-postadresser, og de som ønsket kunne få besvare spørreskjemaet i papirformat. Foresatte svarte på spørreskjemaet i samme tidsrom som elevene.

Undersøkelsen er godkjent av Regional komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk.

Elevskjema

Spørreskjemaet til elevene inneholdt spørsmål som har vært benyttet i andre ungdomsundersøkelser i regi av Folkehelseinstituttet, i tillegg til enkelt spørsmål utarbeidet for denne undersøkelsen. Elevene ble spurt om familiebakgrunn, fritidsinteresser og venner, skoletrivsel og mobbing, opplevelse av egen fysisk helse og bruk av helsetjenester, selvtillit, mestring og psykologisk motstandsdyktighet, og livshendelser, samt bruk av rusmidler og subjektive normer til alkohol. Psykisk helse ble målt ved hjelp av SDQ-Nor (Strengths and Difficulties Questionnaire) (Goodmann, 1997; Heyerdahl, 2003). Dette måleinstrumentet består av fire delskalaer (emosjonelle symptomer, adferdsproblemer, hyperaktivitet, venneproblemer) som summeres til en totalskåre. Totalskåren varierer fra 0-40, der en høy skåre angir store problemer. I tillegg er det en skala som måler prososial adferd som skåres fra 1 til 10, der høy skåre angir større grad av prososial og vennlig oppførsel mot andre.

Foreldreskjema

I tillegg til spørsmål om familiesituasjon og skole/hjem samarbeid inneholdt foreldreskjemaet spørsmål vedrørende de voksnes forhold til ungdommen, måten man gir tilbakemeldinger til ungdommen på, regler hjemme, kjennskap til venner og ungdommens bruk av alkohol.

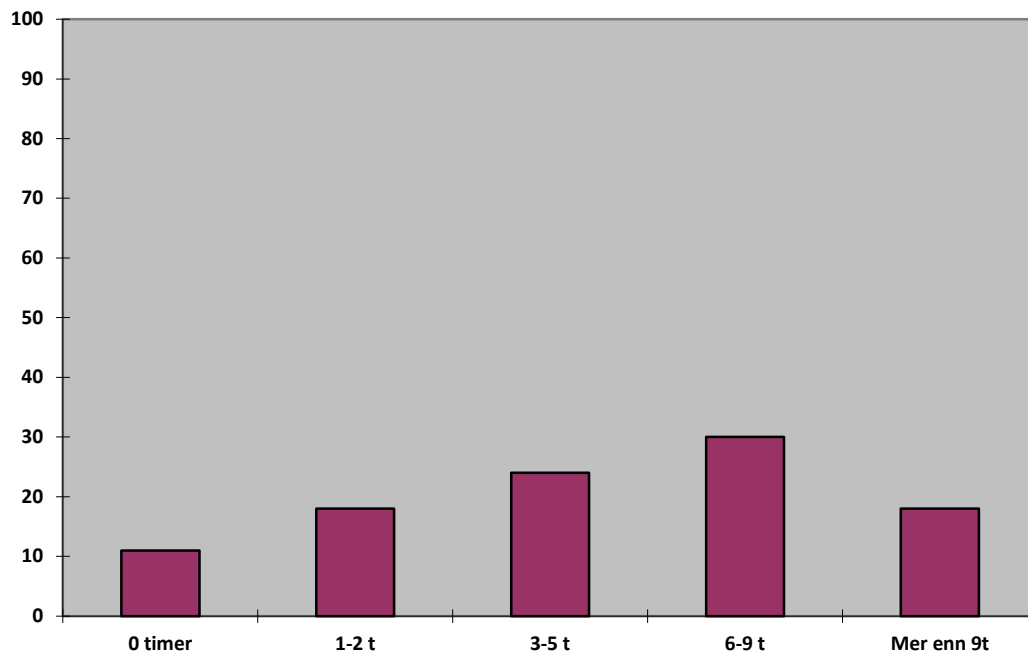
Resultater

Familiebakgrunn

Hele 96 % av ungdommene oppfattet seg som norske. Når det gjelder foreldrestatus så rapporterte omtrent 60 % av ungdommene at foreldrene var gift/samboende, mens en tredjedel var skilt/separert. Vel 85 % oppga at mor var i jobb/studiesituasjon og tilsvarende tall for far var 92 %. På spørsmålet om familiens økonomi var det kun 3 % som vurderte at deres familie hadde dårlig råd sett i forhold til andre.

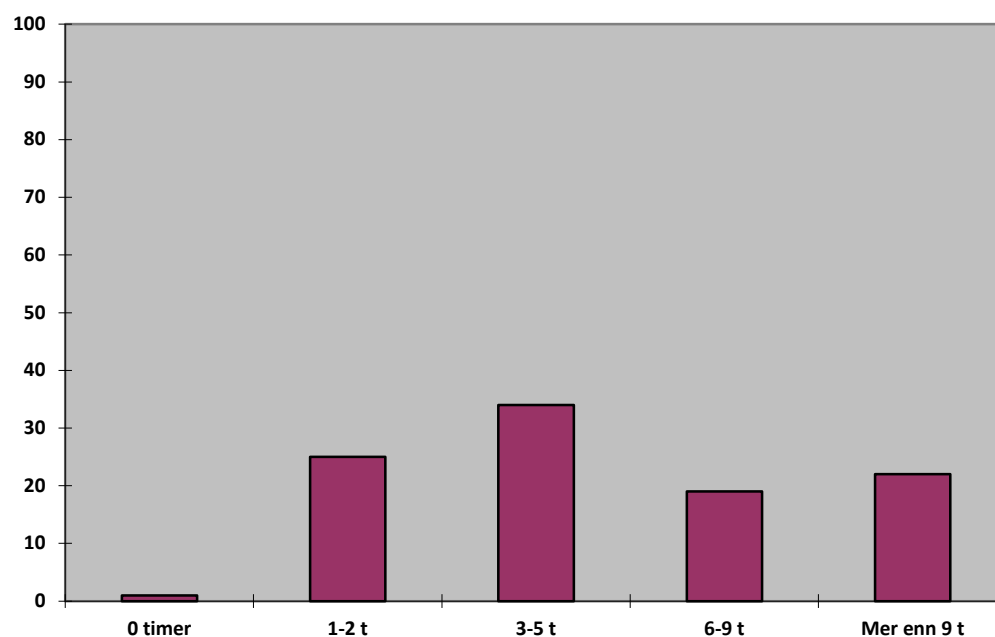
Fritid og venner

Over 90 % av ungdommene svarte at de hadde 2-3 eller flere nære venner, mens det var 2 % som oppgav at de ikke hadde nære venner. To av tre ungdommer var med i en fritidsaktivitet ledet av en voksen. Figur 1 illustrerer hvor mange timer pr. uke ungdommene oppga at de brukte på fritidsaktiviteter utenfor hjemmet.

Figur 1. Oversikt over tid brukt på fritidsaktiviteter pr. uke (tall i prosent)

Elevene ble også spurt om de brukte naturen til turer. Nesten halvparten av elevene svarte at de brukte naturen til turer om sommeren, mens om vinteren var det en tredjedel som gjorde dette. Elevene ble også spurt om hvor mange timer de anvender tv/video eller PC (spill/internett) på en ukedag utenom skoletid. Omtrent 40 % bruker 6 timer eller mer til dette pr ukedag.

Figur 2. Oversikt over antall timer pr ukedag brukt til tv/video eller PC (spill og internett) utenom skoletid (tall oppgitt i prosent)

Skolesituasjon og trivsel

Mange av elevene ga uttrykk for å trives i klassen. Totalt svarte over 68 % at de var enige i uttalelsen ”Jeg trives i klassen”, 25 % var delvis enige, mens 7 % var helt eller delvis uenige i denne uttalelsen. På spørsmål om de opplevde å ha mye til felles med de andre i klassen, svarte 74 % seg helt eller delvis enige i dette. Tilsvarende svarte 79 % at de helt eller delvis følte seg knyttet til klassen.

Opplevelse av hjelp og støtte fra lærer

På spørsmålet om ”Lærerne setter pris på meg” svarte 41 % at de var helt enige, og 42 % var delvis enige, mens 17 % var mer eller mindre uenige i dette utsagnet. Nærmere 80 % av elevene svarte at de helt eller delvis opplevde at lærerne hjalp dem med personlige problemer hvis de trengte det.

Mobbing

På spørsmålet “*Har du blitt mobbet i skolen i løpet av de siste månedene*¹?” svarte 75 % “ikke i det hele tatt”. Til sammen 2,5 % av elevene svarte at de hadde opplevd dette to eller tre ganger i måneden og 3,8 % omtrent én gang i uken (resultatene er presentert i figur 3). Tilsammen 14 % av elevene oppga at de en sjelden gang hadde vært med på å mobbe andre, mens 85 % svarte “ikke i det hele tatt”. Det var 1 % som svarte at de hadde gjort dette omtrent én gang i uken. Det var 3,2 % som 2-3 ganger pr måned hadde opplevd å bli nett mobbet, (det vil si mobbing ved bruk av for eksempel sosiale medier som mobiltelefon eller internett) og bare 0,6 % som opplevde dette ukentlig.

Figur 3. Oversikt over svar (prosentvis) over opplevd mobbing.

Fysisk og psykisk helse

Bruk av helsetjenester

Ungdommene ble spurt om hvilke helsetjenester de hadde benyttet seg av siste året. Om lag en femtedel hadde vært i kontakt med skolehelsetjenesten i løpet av det siste året, mens ca. halvparten hadde vært i kontakt med lege.

¹ Mobbing var i spørreskjemaet definert som: En elev blir mobbet dersom han eller hun gjentatte ganger over tid blir utsatt for negative og sårende handlinger fra en eller flere medelever.

Til sammen 8,2 % av ungdommene oppgav at de hadde fått hjelp ved BUP det siste året, og 6,3 % hadde oppsøkt psykolog eller psykiater. Tilsammen 20 % hadde gått til kiropraktor/fysioterapeut.

Fysisk og psykisk helse

Til sammen 73 % av elevene svarte at de hadde meget god eller god fysisk helse, 22 % mente den var verken god eller dårlig, mens 5 % vurderte egen helse som dårlig eller svært dårlig.

Til sammen 60 % av ungdommene svarte at de vanligvis fikk 7-8 timers søvn i løpet av ei natt mens 15 % oppga seks eller færre timer. En fjerdedel oppga imidlertid at de sov 9 timer eller mer. I gjennomsnitt sov ungdommene i studien 7 timer og 40 minutter pr natt. En tredjedel oppga at de flere ganger i uka kjenner seg søvnig om dagen.

Som mål på psykisk helse brukte vi spørsmålene fra SDQ-Nor (Strengths and Difficulties Questionnaire) der en høy skåre angir mye problemer. Disse spørsmålene har vært brukt i andre undersøkelser av barn og unge i Norge. Det er tidligere avdekket både aldersforskjeller og kjønnsforskjeller i hva man svarer på SDQ (Heyerdahl, 2003). Det er ennå ikke fastlagt hva som er en rimelig grenseverdi for et klinisk område, men en annen ungdomsundersøkelse basert på Nord-norske ungdommer ($N = 4167$) indikerte at en verdi over 18 (SDQ Totalskåre) utgjør et klinisk område (Rønning, Handegaard, Sourander, & Mørch, 2004). Hvis vi anvender dette som utgangspunkt så er det omtrent 18 % av utvalget som skårer over denne verdien. Tilsvarende er gjennomsnittstallene litt høyere for Lenvik-utvalget sammenlignet med den tidligere studien (Rønning et al, 2004). Forskjellene kan beskrives som små. Når det gjelder prososial adferd (betegnelse på adferd som er positiv, konstruktiv og hjelpende) er det ingen forskjeller i gjennomsnittsskårer mellom Lenvik og den større Nord-norske studien.

Tabell 1.**Oversikt over psykisk helse (SDQ) på ulike klassetrinn og for gruppen samlet**

	8. klasse	9. klasse	10. klasse	Hele utvalget
	(<i>n</i> = 56)	(<i>n</i> = 53)	(<i>n</i> = 149)	(<i>N</i> = 153)
	<i>M</i> (SD)	<i>M</i> (SD)	<i>M</i> (SD)	<i>M</i> (SD)
SDQ total skåre	10,79 (6,4)	12,17 (6,02)	12,58 (6,40)	11,81 (6,30)
SDQ prososial skåre	8,14 (1,14)	7,91 (1,66)	7,71 (2,02)	7,93 (1,70)

Note. SDQ-total skåre varierer fra 0-40, der høy skåre angir høy belastning mens for den prososiale skåren (fra 0 til 10) er en høy verdi positivt. *M* = gjennomsnitt og *SD* er standardavvik, *N* eller *n* angir antallet elever.

Alkohol og rusmidler

Til sammen 90 % av ungdommene svarte at de aldri hadde røykt eller brukt annen tobakk. Det var ingen som røykte daglig, 4 % røykte av og til, mens 5 % hadde røykt tidligere og var sluttet. Videre var det 3 % som snuste daglig, mens 4 % svarte at de gjorde dette av og til.

På spørsmål om du noen gang har drukket minst ett lite glass med alkohol svarte 40 % bekreftende på dette. Av disse var det omtrent en fjerdedel som ikke hadde drukket alkohol de siste tre månedene. Over halvparten av ungdommene som svarte dette var elever i 10. klasse. Mange (55 %) svarte at de var sammen med jevnaldrende når de drakk alkohol, mens 15 % svarte at de var sammen med foreldrene. En av fire ungdommer mente at dersom de ønsket det, så kunne de i løpet av noen få dager skaffe nok alkohol til å drikke seg beruset. På spørsmål om hvor de vanligvis får tak i alkohol svarte opp i mot 70 % av ungdommene at de ikke drikker alkohol, mens en fjerdedel svarte at det var eldre venner/bekjente som kjøpte til dem. Svært få rapporterte å få alkohol fra foreldre (mindre enn 3 %).

Resultater fra foreldrene

Av de 120 foreldrene som svarte på undersøkelsen, anså det aller fleste seg (98 %) som norske og med hensyn til arbeidssituasjon svarte 87 % at de arbeidet hel eller deltid. Bare 5 % mente at familien hadde dårlig råd. Ni av ti oppga at de bodde sammen med ungdommen hele tiden.

Skole/hjem samarbeid

Ni av ti var helt enige i at skolearbeid er viktig, og 53 % sa seg helt enig i at de hjalp til med leksene, mens 38 % var delvis enig i dette. På spørsmål om de syntes det var lett å ta kontakt med skolen om det skulle være noe var 84 % helt eller delvis enig i dette, og 83 % var fornøyd med samarbeidet med skolen. Alt i alt var fire av fem helt eller delvis enig i at de er godt fornøyd med samarbeidet med skolen, mens 6 % var delvis eller helt uenig i dette utsagnet.

Forhold til ungdommen

På spørsmålet om “Det virker som om min sønn/datter og jeg alltid kjemper mot hverandre” var det en fjerdedel som mente at dette stemte av og til eller ofte.

En av fire vurderte at sønnen/datteren følte seg ensom av og til, samt at en av fem mente at ungdommen av og til følte seg lite verdt. Ved vurdering av beskrivelser som at ungdommen – føler seg trøtt, mente 47 % av foreldrene at dette stemte av og til mens 7 % mente dette stemte ofte/alltid.

Tilbakemeldinger

Over 90 % av foreldrene mente at de ofte sa noe pent eller roste når ungdommen hadde gjort en god jobb og viste at de likte det når han/hun hadde gjort noe i huset. Fire av fem opplevde nesten aldri at det å få han/hun til å adlyde innebar mye trøbbel.

Kjennskap til ungdommens venner

De fleste foreldrene (95 %) hadde kjennskap til hvem ungdommen var sammen med og hvor de var på fritiden. En av ti oppga at de visste lite eller svært lite til hva ungdommen bruker pengene til. Det var 6 % som hadde opplevd at deres sønn/datter hadde blitt mobbet/plaget 2-3 ganger i måneden eller oftere i løpet av de siste månedene.

Regler

Fire av fem svarte at de har avtalt faste tidspunkter på hvor seint ungdommen kan være ute på hverdager, og i helgene var det 70 % som hadde avtalt faste tidspunkter. Hele 90 % svarte at de har felles middag hvor ungdommen deltar 4 eller flere ganger i uken.

Alkohol

På spørsmålet om de tror sin sønn/datter har drukket alkohol, svarte 77 % nei, 7 % var usikker og de øvrige (17 %) svarte én eller flere ganger. Halvparten hadde snakket om farene med alkoholbruk med sin sønn/datter de siste 3 månedene, og 60 % hadde diskutert holdninger, grensesetting og alkoholbruk for ungdommer med andre foreldre. Fire av fem mente at det var lett å være konsekvent når det gjelder regler om alkohol i forhold til sin sønn/datter. En av fire var helt eller delvis enige i utsagnet om at det er greit at ungdommer under 18 år drikker litt alkohol.

Oppsummering og diskusjon

Til sammen var det 158 ungdommer og 120 voksne som deltok i undersøkelsen. Gruppen var relativt homogen der de fleste både ungdommer og foreldre oppfattet seg som norske. De fleste ungdommene bodde sammen med to voksne som var i jobb eller som studerte.

Fritid og venner

Flertallet av ungdommene var aktive på fritida, både med organiserte aktiviteter, sport og mange rapporterte å bruke naturen til rekreasjon. Mange spilte også dataspill, brukte internett eller så på TV

og omtrent 40 % brukte 6 timer eller mer pr ukedag til dette. Over 90 % svarte at de hadde 2-3 eller flere venner men samtidig rapporterte omtrent en fjerdedel av foreldrene at de trodde ungdommen var ensom av og til. De aller fleste foreldrene rapporterte at de kjente til hvem ungdommen var sammen med på fritida.

Trivsel og mobbing

De fleste ungdommene rapporterte at de trivdes på skolen, men 7 % indikerte mistrivsel. De fleste elevene følte at de kunne få hjelp av læreren og foreldrene var også positive til samarbeidet og kontakten med skolen (litt i overkant av 80 %). Mobbing er en stor risikofaktor for psykiske plager, og 6,3 % av elevene rapporterte at de 2-3 ganger i måneden eller oftere ble mobbet på skolen. Omtrent 5,9 % av foreldrene rapporterte at deres sønn eller datter opplevde mobbing på skolen. Vi har foreløpig ikke koblet sammen data for foreldre og ungdommer så vi vet ikke om det er perfekt overensstemmelse mellom det ungdommene sier og deres respektive foreldre. Forekomsten er imidlertid omtrent den samme basert på foreldre og ungdommer og er på nivå med resultatene fra Ungdata-undersøkelsen (Ungdata, 2013). Der rapporterer 6 % av ungdommene på landsbasis om mobbing, Spørsmålsstillingene i Ungdata i forhold til mobbing er ikke identiske med de som er i Lenvikungdom, men disse resultatene kan likevel gi et visst sammenligningsgrunnlag.

Fysisk og psykisk helse

De fleste ungdommene oppfattet sin egen helse som god, likevel var det mange av dem som i løpet av et år hadde benyttet seg av ulike helsetjenester som f.eks fastlege eller helsesøster. Det er positivt at ingen ungdommer oppgir at de røyker daglig og at bare noen få snuser daglig (3 %). Det er 4 % som oppgir at de røyker og/eller snuser av og til. På landsbasis er tilsvarende tall fra Ungdata at 5 % røyker og 6 % snuser "minst ukentlig". Når det gjelder alkohol rapporterte ca 40 % at de har drukket minst et lite glass med alkohol, mens kun 17 % av foreldrene mente at ungdommene hadde drukket. Kanskje ikke helt uventet indikerer dette at flere av ungdommene har drukket litt alkohol uten at foreldrene har hatt kjennskap til dette. En relativt liten andel av ungdommene (7 %) drikker flere ganger i måneden eller oftere.

Når det gjelder psykisk helse benyttet vi et spørreskjema som heter SDQ. Dette har vært mye anvendt i befolkningsundersøkelsen både i Norge og i utlandet. Det foreligger foreløpig ikke offisielle norske normer, men vi har sammenlignet med en annen studie av over 4000 ungdommer i Nord-Norge (Rønning et al., 2003). Tallene fra Lenvik er litt høyere enn resultatene fra den tidligere studien- noe som indikerer noe flere plager i dette utvalget sammenlignet med en større gruppe ungdomsskoleelever fra Nord-Norge. Resultater fra Ungdataundersøkelsen indikerte også at en relativt høy andel (ca 20%) var plaget av emosjonelle symptomer som engstelse og depresjon (Ungdata, 2013).

Metodiske begrensninger

Det er en svakhet med undersøkelsen at deltakelsen er noe beskjeden. Omtrent en tredjedel av alle ungdommene i kommunen har besvart skjemaet. Ved enkelte av skolene er svarprosenten svært lav og det er usikkert hva som ligger til grunn for dette. Noe skyldes nok tilfeldigheter, men kan også være systematiske forskjeller. Det er i utgangspunktet vanskelig å vite om de som velger å delta er mindre fornøyd med skolen, har dårligere helse eller har foreldre som er mindre fornøyd med skolesamarbeidet.

Det er interessant å få svar fra elevene selv om deres forhold til for eksempel alkoholbruk. Samtidig kan bruk av spørreskjema gi en del feilkilder fordi det kan være store forskjeller i leseferdigheter. I tillegg kan det være ungdommer som har svart på en sosialt ønskelig måte, og at de har rapportert det de tror vil være normalt å rapportere (Merrell, 2003) eller kanskje ikke husker helt. Dette er selvsagt feilkilder som forekommer i alle slike spørreundersøkelser, men vi tror likevel at de fleste svarer på en måte som stemmer med deres oppfatning.

Referanser:

- Merrell, K. W. (2003). *Behavioral, social, and emotional assessment of children and adolescents*. Mahwah, NJ: Lawrence. Erlbaum.
- Goodman, R. (1997). The Strengths and Difficulties Questionnaire: A Research Note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38, 581-586.
- Heyerdahl, S. (2003). SDQ-Strength and Difficulties Questionnaire: En orientering om et nytt spørreskjema for kartlegging av mental helse hos barn og unge, brukt i UNGHUBRO, OPPHED, TROFINN. *Norsk Epidemiologi*, 13, 127-135.
- NOVA. (2013). *Ungdata. Nasjonale resultater 2010-2012*. NOVA Rapport 10/13. Oslo, NOVA. Nedlastet fra http://www.nova.no/asset/7229/1/7229_1.pdf
- Rønning, J. A., Handegaard, B. J., Sourander, A., & Mørch, W.-T. (2004). The Strengths and Difficulties Self-Report Questionnaire as screening instrument in Norwegian community samples. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 13, 73-82. doi: 10.1007/s00787-004-0356-4